

TEACHING TECHNOLOGY FOR THE FORMATION OF TEACHER'S REFLECTIVE ABILITY

Umar Goyimov

Teacher of Pedagogical University of Karshi State Pedagogical Institute

ANNOTATION

Teachers are the greatest asset of any education system. They stand at the interface — conveying knowledge, skills, and values. Pedagogical education plays an important role in the reforms and strengthening the education system of any state. Educational training has emerged global trends in education and the general needs and aspirations of the people. The quality of education depends on the quality of teachers and teaching. The article also discusses the technology of formation of the teacher's reflexive abilities and its practical significance.

Keywords: reflex, student, technology, lesson, study

ЎҚИТУВЧИНИНГ РЕФЛЕКСИВ ҚОБИЛИЯНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Umar G`Oyimov

Qarshi Davlat Pedagogika Universitetining Pedagogika Instituti Oqituvchisi

ANNOTASIYA

O'qituvchilar har qanday ta'lim tizimining eng katta boyligidir. Ular interfeysda turishadi-bilim, ko'nikma va qadriyatlarni uzatish. Islohotlarda pedagogik ta'lim muhim rol o'ynaydi va har qanday davlatning ta'lim tizimini mustahkamlash. Pedagog kadrlar tayyorlash paydo bo'ldi ta'lim sohasidagi global tendentsiyalar va odamlarning umumiy ehtiyojlari va intilishlari. Sifati ta'lim sifati o'qituvchilar va o'qitishga bog'liq. Maqolada ham o'qituvchining refleksiv qobiliyaini shakllantirish texnologiyasi xususida so'z yuritilib uning amaliy ahamiyatiga to'xtalinadi.

**Kalit so`zlar:** refleks, talaba, texnologiya, dars, o`quv

ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ УЧИТЕЛЬСКИХ РЕЗУЛЬТАТИВНЫХ СПОСОБОВ

Умар Гойимов

Преподаватель Педагогического Университета Каршинского Государственного Педагогического Института

АННОТАЦИИ

Учителя - это самый большой актив любой образовательной системы. Они стоят на стыке - передают знания, навыки и ценности. Педагогическое образование играет важную роль в реформировании и укреплении системы образования любого государства. Образовательная подготовка выявила мировые тенденции в образовании, а также общие потребности и чаяния людей. Качество образования зависит от качества учителей и

преподавания. В статье также рассматривается технология формирования рефлексивных способностей учителя и ее практическое значение.

Ключевые слова: рефлекс, студент, технология, урок, учеба.

KIRISH

O'qituvchilarni tayyorlash usuli – bu sifatini oshirishning muhim jihati. Reflektiv amaliyot o'qituvchining qiziqish markazi va kuchli harakatiga aylandi ta'lim. O'qitishning murakkabligi o'qituvchilardan o'z amaliyotlarini mustaqil ravishda shubha ostiga qo'yishni talab qiladi ta'lim oluvchilarning ish faoliyatini yaxshilash va oshirish maqsadida kasbiy rivojlanish. Reflektiv amaliyot - bu uzluksiz ta'lim jarayoniga jalb qilish uchun harakat haqida fikr yuritish qobiliyati. Fikrlash amaliyotining asosiy mantiqiy sababi shundaki, faqat tajribaning o'zi olib kelishi shart emas o'rganish; tajriba haqida ataylab fikr yuritish zarur. Reflektiv amaliyot amaliyotga asoslangan kasbiy ta'lim sharoitlarida muhim vositadir odamlar o'zlarining professional tajribalaridan o'rganadilar, balki rasmiy o'rganish yoki bilimlarni uzatish. Bu shaxsiy kasbiy rivojlanishning eng muhim manbai va takomillashtirish. Shuningdek, nazariya va amaliyotni birlashtirishning muhim usuli; orqali Mulohaza inson o'z ishi kontekstida fikr va nazariya shakllarini ko'rish va belgilashga qodir. O'z amaliyoti davomida fikr yuritadigan odam faqat o'tmishga nazar tashlamaydi harakatlari va hodisalar, lekin his-tuyg'ularga, tajribalarga, harakatlarga ongli ravishda qaraydi va javoblar va bu ma'lumotlardan uning mavjud bilimlar bazasiga qo'shish va a tushunishning yuqori darajasi. Mulohaza, oddiy odamning so'zlari bilan aytganda, "... shunchaki biror narsa haqida o'ylashni anglatadi", lekin ba'zilar uchun, "Bu juda aniq ma'noga ega va bog'liq bo'lgan aniq belgilangan va ishlab chiqilgan amaliyotdir. harakat" (Loughran, 2002). Reflektiv ta'lim juda umumiy darajada "o'ylashni" o'z ichiga oladi birovning o'rgatishi". Reflektiv ta'lim - bu o'qituvchilar o'ylaydigan jarayon ularning o'qitish amaliyoti, biror narsa qanday o'rgatilganligi va amaliyot qanday bo'lishi mumkinligini tahlil qiling ta'lim natijalarini yaxshilash uchun yaxshilangan yoki o'zgartirilgan. Mulohaza yuritish jarayoni hozirda nima qilinayotgani, nima uchun va qanchalik yaxshi bajarilayotgani bo'lishi mumkin talabalar o'rganmoqda.

ADABIYOTLAR METODOLOGIYASI VA TAHLILI

Reflektiv amaliyot o'qitishning xizmatga qadar va malaka oshirish bosqichlarida qo'llaniladi. Murabbiylik va tengdoshlarning ishtiroki - bu xizmatdan oldingi darajada tez-tez uchraydigan aks ettirish amaliyotining ikki jihati. 1993 yilda o'tkazilgan tadqiqotda o'qituvchilar o'quvchilarning reflektiv o'qitish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni qanday rivojlantirishlari bo'yicha dala tajribalari davomida Ojanen o'qituvchi tarbiyachining murabbiy sifatidagi rolini o'rganadi. O'qituvchilar o'qituvchilari talabalar o'qituvchilarini reflektiv amaliyotda eng samarali tarzda ishlatishlari mumkin talabalarning shaxsiy tarixlari, dialog jurnallari va kichik va katta guruh muhokamalari o'quvchilarga o'z amaliyotlarini aks ettirish va yaxshilashga yordam berish uchun ularning tajribalari. Choynak va sotuvchilar uchinchi kurs talabalarining rivojlanishini o'rgangan. Ular talabalarning fikrini tahlil qilishdi. aks ettiruvchi yozuvlar va ularning aks ettirish amaliyotlari haqida ular bilan keng suhbatlashdi. Ular topdilar Tengdoshlarni aks ettiruvchi guruhlardan foydalanish talabalar o'qituvchilarini

mavjud nazariyalarga qarshi chiqishga undagan va ular uchun hamkorlik uslubini modellashtirishda o'qitishga nisbatan o'zlarining oldingi qarashlari o'qituvchilik faoliyati davomida foydali bo'ladigan kasbiy rivojlanish. Bir nechta Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, tajriba ustidan tanqidiy fikr yuritish samarali bo'lib qolmoqda kasbiy rivojlanish texnikasi. Freidus (1997) bitta misolni o'rganishni tasvirlaydi o'qituvchi/aspirant o'z e'tiqodi va amaliyotini nimaga tushunishga harakat qilmoqda yaxshi ta'lim beradi. Uning o'qitish uchun dastlabki pedagogikasi an'analarga asoslangan va to'g'ridan-to'g'ri o'qitish amaliyoti. Uning o'qituvchilikdagi an'anaviy ijtimoiylashuvi unga qiyinchilik tug'dirdi uning amaliyotida yaxshi ta'lim berish haqidagi qarashlari shubha ostiga olinayotganini tushuning. Sinfdagi aks ettiruvchi o'qitish texnikasi unga nimani tan olish va tasdiqlash imkonini berdi o'rganayotgan edi. Reflektiv o'qitish talaba o'qituvchilarni dastlabki tayyorlash dasturining muhim elementidir. Bu ko'plab tadqiqotchilar tomonidan ham targ'ib qila oladigan yondashuv sifatida keng e'tirof etilgan o'qituvchilarning malakasini oshirish va o'qitish va o'qitish sifatini oshirish. Jeykobs, Vakalisa va Gawe (2011) ta'kidlashicha, reflektiv ta'lim o'qituvchilarga imkoniyat yaratadi o'z amaliyotini yangilash va o'qitishning ta'sirini tushunish. Buni yana ta'kidladilar reflektiv ta'lim o'qituvchilarning o'quvchilar bilan qanday mazmunli bog'lanishi haqida ma'lumot beradi Shunday qilib, o'qitish va o'rganishning samarali amaliyotini targ'ib qilish. Akbari (2007) aks ettirishni taklif qiladi o'qitish o'qituvchilarni shakllanish yillarida o'rgangan klişelarni shubha ostiga qo'yadi va ularga ko'proq ma'lumotli amaliyotni rivojlantirish imkonini beradi. O'qituvchilar birlashtiradilar o'zlarining amaliy tajribalari bilan chaqiruvgacha bo'lgan tayyorgarlik jarayonida olgan bilimlari va o'zlari duch kelgan vaziyatlardan kelib chiqib, ongli tanlovlar qilish. Talaba o'qituvchilar o'zlarining amaliyotlarini shubha ostiga olishlari va turli xil imkoniyatlarga ochiq bo'lishlari kerak. o'qitish tajribalari. Yang (2009) tanqidiy fikrlash o'z-o'zidan paydo bo'lmasligini ko'rsatadi. Aksariyat o'qituvchilar, shuning uchun talabalar o'qituvchilariga fikr yuritish uchun tegishli imkoniyatlar taqdim etilishi kerak. Bu shuni ko'rsatadiki, reflektivlik o'rganish orqali emas, balki o'rganish orqali olinishi kerak bo'lgan mahoratdir. O'qituvchilar ushbu nazariyani sinf amaliyotida qo'llashlari kerak. Kuzatish va natijalarni aks ettirish uchun sinf o'ziga xos laboratoriyaga aylanadi. Bunda o'qituvchi o'qitish nazariyasini o'qitish amaliyoti bilan bog'lashi mumkin. Reflektiv ta'limni qabul qilish orqali

Amaliyotlarda o'qituvchi o'qituvchi stajyor o'qituvchilarga ilhom beradi, shuning uchun ularga imkon beradi.

MUHOKAMA VA TAKLIF

Mulohaza yuritishni mashq qilish strategiyalari ham refleks jarayonida qo'llaniladi. Fikrlash amaliyoti bo'yicha tadqiqot natijalari tadqiqotchilarga turli xil narsalarni aniqlashga yordam berdi.

Buni amalga oshirishning bir necha xil usullari mavjud.

O'qituvchining reflektiv kompetentsiyasini rivojlantirish texnologiyasi quyidagi yondashuvlarga asoslanadi:

1) Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, unga ko'ra o'quvchining reflektiv kompetentsiyasini rivojlantirish

- bilim va kasbiy faoliyat sub'ekti sifatidagi individual xususiyatlari tufayli amalga oshiriladi, qadriyatlar,

- tadqiqot, o'quv va uslubiy qiziqishlar, ta'lim ehtiyojlari va jarayonda pedagogik faoliyat tajribasi

- o'qituvchining kasbiy rivojlanishida individual ta'lim yo'llarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

2) Integral yondashuv, unga ko'ra reflektiv kompetentsiya rivojlanishi amalga oshiriladi

- bilim va harakat birligi kontekstida o'qituvchining kasbiy strategiyasi kontekstida to'liq singdirish va

- Muayyan kasbiy vaziyatlarni "yashash", bilimlarni birlashtirishga asoslangan muammolarni hal qilish, samarali

- pedagogik tajriba va pedagogik faoliyatda innovatsion strategiyalar.

3) Loyihaviy yondashuv, unga ko'ra reflektiv kompetentsiyaning rivojlanishi yuqori darajada sodir bo'ladi

- motivatsiya va hissiy intensivlik, o'z-o'zini o'rganish bo'yicha qidiruv va tadqiqot faoliyatining yuqori ulushi keng tarqalgan.

- innovatsion amaliyotga yo'naltirilgan loyihalarni amalga oshirish jarayonida o'rganishdagi muammolilik va o'zaro ta'sir

- ijodiy muammoli guruhlar. O'qituvchining reflektiv kompetensiyasi faqat faoliyatda paydo bo'lishi va rivojlanishiga asoslanadi

Pedagogik o'zaro ta'sir va aloqa va kasbiy bilimlarning organik birligida namoyon bo'ladi. Maxsus

Ko'nikma va qadriyatlarni hisobga olgan holda, biz reflektiv kompetentsiyaning quyidagi tuzilishini ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

- - motivatsion komponent (o'qituvchining pedagogik maqsad va vazifalarni bilishi, shuningdek

- o'z harakatlarining oqibatlari va qabul qilingan qarorlar, reflektiv faoliyat zarurligini anglash,

- ushbu turdagi faoliyatda motivlar va ehtiyojlarning mavjudligi);

- Kognitiv komponent (aks ettirishning psixologik determinantlari va uni amalga oshirish usullari to'g'risida integratsiyalashgan bilim).

- amaliyotda aktuallashtirish);

- - qadriyatlar komponenti (o'qituvchining reflektiv faoliyat mazmuniga va uning turli ob'ektlariga shaxsiy munosabati);

- Protessual komponent (muayyan sohada o'z kasbiy faoliyatini tahlil qilish, kuzatish va sozlash qobiliyati

- pedagogik kontekst, uni umum'e'tirof etilgan standartlar bilan solishtirish va shu asosda takomillashtirish va takomillashtirish

XULOSA

Pedagogik faoliyatning turli tarkibiy qismlari va o'quv jarayoni o'rtasidagi munosabatlar) Amaliy ishdagi hodisa sifatida reflektivni amalga oshirishning namunali algoritmi.

O'qituvchini quyidagicha tavsiflash mumkin:

- 1) Muayyan pedagogik vaziyatni tezkor baholash zarurligini anglash, o'zingizni baholash psixologik holat va pedagogik jarayonda yuzaga keladigan vaziyatga sub'ektlarning munosabatini baholash va o'zaro ta'sir.
- 2) O'qituvchining savolining paydo bo'lishi: bu vaziyatda nima qilishim kerak?
- 3) To'satdan qarorning paydo bo'lishi yoki aniq pedagogik vaziyatning bir nechta mumkin bo'lgan echimlari.
- 4) Pedagogik o'zaro ta'sirning o'ziga xos vaziyatining mumkin bo'lgan echimlaridan birini tanlash.
- 5) Agar aniq qaror hali topilmagan bo'lsa va o'ylash uchun vaqt qolmagan bo'lsa, o'qituvchi o'qitishda intuitiv bo'lgan improvizatsiyadan foydalanadi, lekin uning asoslari o'qituvchining yuqori darajadagi shakllanishidir.

Umumiy madaniy va kasbiy kompetensiyalar va uning kasbiy tajribasi. Kasbiy faoliyatda aks ettirishdan foydalanish o'qituvchiga tajribani uzatishni ta'minlashga imkon beradi. Umumiy madaniy va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoni bo'yicha amaliyot, zaruriy ta'minlash avtonomiya darajasi, mustaqillik, kasbiy amaliyot natijalari uchun javobgarlik, qobiliyatni rivojlantirish o'z-o'zini nazorat qilish va o'zini o'zi qadrlash, shuningdek, to'liq bo'lmagan bilimdan to'liqroq bilimga dinamik o'tishni ta'minlaydi. O'qituvchining o'z kasbidagi shaxsiy rivojlanish istiqbollari tushunish. O'qituvchining reflektiv kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida biz quyidagi ta'limni ajratib ko'rsatishimiz mumkin.

Strategiyalar:

- O'qitishning interfaol usullaridan foydalanish (ishbilarmonlik va rolli o'yinlar, guruh muhokamalari, davra suhbatlari, aniq amaliy vaziyatlarni tahlil qilish usuli va boshqalar),
- Pedagogik vaziyatlarni modellashtirish,
- Reflektiv holatlarni qurish;
- Tipik va atipik muammoli vaziyatlarni tahlil qilish.

O'qituvchining reflektiv kompetensiyasini rivojlantirishning asosiy bosqichlari:

1-bosqich (motivatsion bosqich), unda barqaror motivatsiya va o'qituvchining shaxsiy qiziqishini amalga oshirish aks ettirish faoliyati rivojlanadi.

2-bosqich (kognitiv bosqich), uning davomida psixologik bilimlarni integratsiyalashgan holda amalga oshirish reflektiv aniqlovchilari va uning amalga namoyon bo'lishi amalga oshiriladi.

3-bosqich (texnologik bosqich), uning davomida reflektiv va kommunikativ mashqlar bajariladi;

o'qitish holatlari modellashtiriladi, aks ettiruvchi holatlar tuziladi, pedagogik vazifalar echiladi, tipik va atipik muammoli vaziyatlar tahlil qilinadi, o'qitishning interfaol usullari qo'llaniladi (ish va rol o'ynash, guruh, munozaralar, davra suhbatlari usuli, aniq amaliy vaziyatlarni tahlil qilish usuli va boshqalar).

4-bosqich (amaliy bosqich), bunda o'quv va amaliy materialning amaliy bilan bog'liqligi faoliyat adekvat aniq amaliy shartlar va vaziyatlar, standart va nostandart amalga oshiriladi kasbiy vazifalar ishlab chiqiladi va aks ettirish faoliyatida o'zini o'zi anglash sodir bo'ladi.

Quyidagi pedagogik shart-sharoitlar o'qituvchining reflektiv kompetensiyasini samarali shakllantirishni ta'minlaydi:

- 1) refleksning psixologik determinantlari haqida integratsiyalashgan bilimlarni shakllantirish va rivojlantirish; uni amaliyotga joriy etish usullari;
- 2) Introspektsiya, o'z-o'zini bilish, o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini anglash va boshqalarga bo'lgan ehtiyojni rivojlantirish;
- 3) Reflektor kompetentsiyasini shakllantirishning o'quv va uslubiy yordamini ishlab chiqish (modellashtirish pedagogik vaziyatlar, reflektiv holatlarni loyihalash, innovatsion ishlanmalarni yaratish, tipik va banki va tipik muammoli vaziyatlar, dars videokliplari va darsdan tashqari mashg'ulotlar banki, maqolalar to'plami aks ettirish faoliyati uchun psixopedagogik mavzularning dolzarb muammosi bo'yicha, maxsus kurslar ishlab chiqish aks ettirish qobiliyatini shakllantirish va boshqalar);
- 4) O'quv jarayonida reflektiv muhitni yaratish (o'quv va kasbiy faoliyatni tashkil etish). kasbiy bilimni talab qilmaydigan o'quv jarayoni sub'ektlarining hamkorligi pozitsiyalaridagi faoliyat rasmiy kasbiy faoliyatni oddiy takrorlash yoki nusxalash va o'quv jarayoni qo'shma tomonidan boshlanadi, o'qitish amaliyoti uchun muhim bo'lgan kasbiy muammolar va ularni hal qilishning mumkin bo'lgan usullari va vositalarini muhokama qilish muayyan pedagogik vaziyat va uning yuzaga kelgan sharoitlari kontekstida);
- 5) Kasbiy faoliyatda shaxsiy reflektiv tajribani rivojlantirish;
- 6) o'qituvchilarning malakasini oshirishning individual ta'lim yo'llarini ishlab chiqish va amalga oshirish; ushbu jarayonni maslahat va o'quv qo'llab-quvvatlash;
- 7) Reflektiv kompetentsiyani rivojlantirish jarayonining pedagogik monitoringini amalga oshirish. Shunday qilib, o'qituvchining reflektiv kompetentsiyasini rivojlantirish muammosining ahamiyati shu bilan bog'liq. O'qituvchiga o'zini o'zi topishga imkon beradigan o'quv faoliyatida reflektiv komponentning ahamiyati individual ta'lim uslubi, etarli professional va shaxsiy o'zini-o'zi hurmat erishish, bashorat qilish, tahlil qilish, va o'z ishining natijalari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish. O'qituvchining reflektiv faoliyati natijasi o'qituvchining rivojlanishi va o'z-o'zini rivojlantirishidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600.
2. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014.
3. Инновацион таълим технологиялари / Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б. – Т.: “Сано стандарт” нашриёти, 2015.
4. Савельева М.Г. Педагогические кейсы: конструирование и использование в процессе обучения и оценки компетенций студентов / Учеб.-мет.пособие. – Ижевск: ФГБОУВПО “Удмуртский университет”, 2013.
5. Сборник кейсов для вузов по дисциплинам гуманитарного и социально-экономического цикла / Учеб.-мет.пособие. – СПб.: Изд-о СанктПетербургского университета управления и экономики, 2015. – С. 3.